

Tröstar jag dig nu?

Suzanne Osten experimenterar vidare på tema barn

"Om man ser hur glad och intresserad en liten människa kan bli av en stark konstupplevelse. Då vet man att det betyder någonting. Att det kan vara förändrande. Absolut!"

Text: Helena Bjerkelius

Bild: Lena Katarina Johansson

[SocialPolitik nr 1/09](#)

En pappa sitter bortvänd från men helt nära sin bebis som ligger bakom honom på golvet i en tänkt spjålsäng. Pappan säger saker som: *"att bli förälder var verkligen mycket jobbigare än vad jag kunde föreställa mig"*. Bebisens skrik växer i styrka men pappan tar ingen notis utan ägnar sig lite åt hunden i stället. Snart vrålar bebis, avgrundsdypt.

Här någonstans föds idén att bebis kanske skulle sparka pappan genom sängens spjålor. Suzanne Osten reser sig från sin stol, skyndar fram till skådespelarna, börjar berätta om en pappa hon betraktat nyligen på en resa. Det var en man med enorm aggressiv laddning, en aggressivitet han riktade mot hunden vilket skonade övriga familjen. *"Urintressant"*, säger Suzanne Osten och föreslår att bebis riktar en kickspark rätt i pappans ena öga. Detta provas och pappan får ett utbrott över bebis: *"men vad fan gör du?"*. Svaga fnissningar hörs från de andra skådespelarna som följer spelet.

Det är andra veckans repetitioner av *Tröstar jag dig nu?* på Unga Klara på Stockholms stadsteater. Dramatikern och psykoanalytikern Ann-Sofie Bány har – utifrån Unga Klaras konstnärliga ledare Suzanne Ostens idé, om att ta någonting direkt och arbeta med inför en publik för att diskutera ett barnperspektiv – skrivit stycket för fem skådespelare. Huvudkaraktärerna i pjäsen växlar åldrar: bebis, gammal, ung och så vidare. Efterhand framstår ett familjemönster, att

saker upprepar sig. Pjäsen rymmer också ett showelement med flamenco och 30-talsswing med plats för Fred Astaire och Ginger Rogers.

– Det är ett experiment från min sida att visa att barnet alltid är levande i oss även om jag hävdar att det också finns vuxenansvar. Den här klyschan: det lidande barnet, det är ju ingen klyscha utan vi har alla åldrar mer eller mindre presentia. En vuxen person i alla sina emotioner liknar barnet och sin tidiga präglning. Sen kan man göra om det i terapi. Jag tror ju på terapi, på psykoanalys, säger Suzanne Osten.

Med *Tröstar jag dig nu?* vill hon försöka visa människor som inte redan vet det, att terapi är någonting bra och att det finns en stark tilltro att en annan människas medkänsla kan göra skillnad.

– Eftersom jag inte är en idiot vet jag att bara gå till en terapeut löser inte livet för alla människor. Det låter ju nästan pretto att säga att föreställningen ska leda till att folk går i terapi. Men jag skulle ändå vilja gå så långt som att säga att ett möte med en annan människa är en möjlighet. Helt konkret: om en enda människa skulle våga ringa en terapeut efter att ha sett den här föreställningen och inte hade vågat det innan, då hade man öppnat en dörr för en person.

Hennes tillägg till pjäsen som regissör är ett samarbete med Tyresö kommun och olika yrkes- och ungdomsgrupper från barn- och utbildningsförvaltningen och socialtjänsten. Uppsättningen växer fram i en dialog mellan Unga Klara och referenspersonerna från Tyresö.

– De utsätts för en repetition och sen pratar vi om texten. Det handlar alltså inte om att de skriver pjäsen utan vi konkretiserar oss när vi spelar för människor som inte är i vår egen teatermiljö och får nya frågeställningar, säger Suzanne Osten.

Det är lätt att läsa in ett socialpolitiskt anslag i hennes uppsättningar genom åren: *Flickan, mamman och soporna* om dottern till en psykotisk ensamstående mamma, *Irinas nya liv* om utvecklingsstörning, *Alla – utom jag* om äldre människor och åldrande, för att nämna några.

– Jaaaa! Jag är en politisk människa men det är inte säkert att jag har en lika klar socialpolitisk grund som du tror. Utan jag kanske tror att jag har en humanistisk grund, är intresserad av människors beteende och att jag förhåller mig väldigt konkret till en publik.

Frågan om teatern har förändringskraft och kan leda vidare till konkreta uttryck i samhället, får Suzanne Osten att vända blicken mot fönstret i sitt arbetsrum och en lång stund titta ut mot Brunkebergstorg.

Sen berättar hon vad den schweiziska psykoanalytikern Alice Miller sa vid arbetet med pjäsen *Hitlers barndom*: "Är du medveten om att bara de som redan har insett det här kommer och ser er". Eller annorlunda uttryckt: ensemblen skulle inte nå dem som bäst behövde föreställningen. Utsagan gjorde Suzanne Osten chockad.

För barn tror hon att det är helt avgörande om de ser vissa saker på teatern, men med vuxna är hon osäker vad teatern faktiskt kan förändra. Särskilt, inskräpper hon, i en tid när det är så svårt att leva överhuvudtaget och man måste vara en cyniker för att bege sig till jobbet på morgnarna efter att ha lyssnat på morgonnyheterna.

Hon tar sig själv som exempel med frågan: vad vore viktigare för närvarande än att skicka alla sina pengar till barnen i Gazas skyddsrum? Men var det inte så att hon köpte en dyr kavaj igår? Varför gjorde hon det? Jo, för att hon är fullt upptagen med att förtränga för att kunna ta två steg framåt.

– Jag kan ibland bara glänta på den tapeten som heter: *äh nu skiter jag i allting*. Det är ju helt meningslöst med teater

när världen ser ut som den gör. Men överlevnaden, som vi pratade om på repetitionerna idag, är vi gjorda för. Och det är en hemsk egenskap, den är lika nödvändig som hemsk. Historien har visat gång på gång på gång att människans enorma överlevnadsförmåga också är förmågan till förträngning och att inte göra de viktigaste sakerna. Vi gör bara det som är nödvändigt för vår art och för vår fysiska situation.

– Och därför tycker jag att konst och vårt arbete här på teatern är ett väldigt fint arbete men det vore förmätet att tro att det har någon som helst betydelse i meningen politisk förändring. Men om man blundar för det svåra i omvärlden och bara tittar på hur glad och intresserad en liten människa kan bli av en stark konstupplevelse. Då vet vi att det betyder någonting och att det kan vara förändrande. Absolut!

Det finns något chockerande i att stanna upp och börja fråga sig om någonting spelar någon roll, resonerar Suzanne Osten. Att laga det trasiga, att sträcka ut en hand när det är svårt, socialpolitik och allt, spelar det alls någon roll? Så småningom kommer hon fram till att så länge hon kämpar så är det för en humanistisk sida av ett samhälle, för det i oss människor som fortfarande vill mer än att bara tillfredsställa oss själva och som blir tillfredsställt av att andra får det bättre:

– Och den skillnaden jag tror att kulturen kan göra är att den vidmakthåller empati, det normala och det möjligas återkomst. Gjorde vi inte det så blev det bara helt svart, riddar Kato över allting. Men i ett sådant här överflödssamhälle som vi lever i är den svår att se ibland – meningen.

De teman hon arbetar med på teatern måste angå henne på något sätt. Intresset för att skildra kön på scen kommer ur att hon är kvinna i en underordnad position när det gäller män. Något hon finner absurt och aldrig har accepterat.

– Sedan har jag alltid varit intresserad av teatralitet,

alltså svåra teatrala konstruktioner. Det är min hemhörighet estetiskt sett; i en estetiskt radikal idé om att jag vill göra någonting som ingen annan gör. Det är en konstnärsroll och har varit rätt tydlig tycker jag och är en rot i min person, alltså att hålla på med former.

En dramaturg Suzanne Osten samarbetat mycket med har sagt att allt hon gör handlar om separation. Hennes kommentar till det är att separationer är ett tacksamt ämne på teatern för att det är det smärtsammaste i människors liv.

– Egentligen tror jag att varje bra pjäs innehåller frågan vad det är för samhälle som skapar de här situationerna. Vad är det som är yttre faktorer? säger hon och gör en koppling till den nu aktuella pjäsen. Där finns en tolvårig pojke som försöker strypa sig. Hans centrala fråga är om man verkligen måste ha mänskliga relationer för han känner sig fullt tillfreds med sin dator.

– En yttre faktor i *Tröstar jag dig nu?* är väl vår förvirring om våra relationer. Det finns ett samhälle som är förvirrat vad det gäller barn och vuxna för vi lever i ett sådant ohyggligt sofistikerat konsumtionssamhälle. Det är någonting förvirrat, något tomt. Men människan kanske är född med en känsla av ett hål. I alla samhällen är det någonting som är väldigt krävande som man ska ta sig till, från en position till nästa till nästa. Det är krävande omvandlingar från det lilla barnet till en vuxen roll.

Vid en hastig tillbakablick på sina produktioner tycker Suzanne Osten att nästan alla barnpjäser hon satt upp har handlat om att barnet lever i en barndom som de vuxna bestämmer alla väsentligheter i.

– Det finns sadistisk barndom, det finns barn som får bestämma över föräldrarna, olyckliga föräldrar som inte klarar av sina liv. Och barnen kanske har blivit terrorister hemma men de lever i skräck eftersom föräldrarna inte förmår möta dem. Så

egentligen är det entydigt en maktanalys när det gäller barnteatern. Sen finns en hel räckta vuxenpjäser där vi, precis som Shakespeare, visar att barndomen är väldigt formerande. Och då är det ett maktperspektiv i berättarhänseende: frågan är vem vi visar mest.

Människorna i Suzanne Ostens produktioner är ofta väldigt utsatta. Att publiken drabbas av den där utsattheten tycker hon är bra och menar att det alltid går att ta hand om publikens reaktioner på olika sätt. Det omedelbara svaret blir att skådespelarna, teknikerna och hon själv efter föreställningen kan vara medmänniskor och säga: *varsågod och sätt dig ned, är det någonting du undrar särskilt över?*

– Barn som är drabbade av samma sak som flickan i pjäsen *Flickan, mamman och soporna* kan ha nytta av att jag är där och säger att jag har erfarenheter som liknar det här, att så har det varit för mig också och jag verkar inte så generad över det.

När Unga Klara arbetade med självmordspjäsen *Gränsen* där två flickor håller sina självmordsplaner hemliga för vuxna men berättar för barn att de planerar att skjuta sig, hade de samtal med publiken efter varje föreställning.

– Vi hade verkligen en ambition att ungarna skulle få prata om självmord. Vi erbjöd dem pjäsen och de var väldigt intresserade av att diskutera. Men det fanns olika åsikter, en del psykiater och terapeuter tyckte att det var farligt att tala om det. Men jag anser att det inte finns någonting man inte kan prata om och inte göra på teatern. Det är en kvalitetsfråga förstås, man kan kritisera det här försöket med *Gränsen* och säga: *aj, det var dåligt gjort.*

Suzanne Ostens uppväxt med en psykiskt sjuk mamma gjorde henne förberedd på att kunna leva i kaos. På teatern kan hon iscensätta det kaoset så att andra får roligt av det. Hon ser att det finns något öppnande i kaos men att den dimensionen

ofta missas när man pratar om psykoser.

– Men hade jag fått sortera och ordna och möta mer ordning och reda under min uppväxt så kanske jag hade gjort andra livsval. Eller också hade jag blivit en bättre organisatör av min konstnärliga verksamhet, haft större inflytande och aldrig råkat ut för det här att bli maktlös.

För Unga Klaras framtid är osäker. Statens kulturråd har tillsatt en utredning om teaterns framtid. Suzanne Osten vet inte vad som kommer att hända.

– Jag vet bara att min teaterchef har bekymmer med ekonomin och vill lägga ner det som jag kallar Unga Klara. Jag tycker inte att det är någon slump att det är mig man attackerar på det sättet att det är någonting som rör experiment, kvinna, barnteater, någonting som inte är som det andra.

helena.bjerkelius@hotmail.com

Kulturrådet har sedan intervjun gjordes upphöjt Unga Klara till riksscenen för ungdom. Med egen statlig budget från halvårsskiftet. Vid utnämningen jämfördes Suzanne Ostens betydelse för teaterkonsten inom sitt område med Ingmar Bergman på sin tid.